

УДК 7: 76:792.5:782:929:76:7.06

Вітрянська Анастасія Вікторівна
старший науковий співробітник
сектору документально-речових фондів,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
nastenka1982@ukr.net

Anastasia V. Vitryanska
senior researcher fellow,
Sector of documentary and objects funds,
The National Museum of Ukrainian History
(Kyiv, Ukraine)

**МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ ПОБУТУВАННЯ ГРАВЮР
ІТАЛІЙСЬКОГО ХУДОЖНИКА ДЖОВАННІ РОККА З КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ**

**MATERIALS TO THE HISTORY OF THE ITALIAN ARTIST GIOVANNI ROCCA'S ENGRAVINGS FROM THE
COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM OF UKRAINIAN HISTORY**

Анотація

У колекції графіки Національного музею історії України, яка налічує понад 8 тисяч одиниць, приблизно половина аркушів позначена особистим знаком П. П. Потоцького, відомого історика та колекціонера. Під час дослідження гравюр XVIII–XIX ст. автор статті на трьох гравюрах Джованні Рокка (1788–1858) за оригіналами Франческо Фонтанезі (1751–1795) виявила невідомий знак власника “A. Reggio”. Подальший пошук дав змогу з’ясувати, що власник знаку був пов’язаний з театральним мистецтвом. Це – Олександр Миколайович Беклемішев-Реджіо (1820/21(?)–1908), художник-аматор, аквареліст, декоратор, з ім’ям якого була пов’язана гучна справа 1860-х рр. про фабрикацію фальшивих серій державного банку на півдні Російської імперії. У статті представлені спогади про О. М. Беклемішева його сучасників – визначних діячів культури і мистецтв М. В. Нестерова, І. Ю. Рєпіна, О. В. Амфітеатрова, М. М. Боголюбова. Автор статті сподівається, що згодом в музейних колекціях вдасться виявити інші твори з колекції О. М. Беклемішева-Реджіо.

Ключові слова: A. Reggio, Беклемішев-Реджіо О. М., Джованні Рокка, Франческо Фонтанезі, театральні декорації, Національний музей історії України.

Summary

In the collection of graphics of the National Museum of Ukrainian History, which has more than 8 thousand units, about half of the sheets are marked with Pavel Pototskyi’s personal sign, a well-known historian and collector. During the study of the engravings of the 18th–19th centuries the author of the article revealed an unknown owner’s mark “A. Reggio” on three engravings by Giovanni Rocca (1788–1858), based on the originals of Francesco Fontanezi (1751–1795). It was found out that the mark was related to theatrical art. It was Alexander Nikolayevich Beklemishev-Reggio (1820/21(?)–1908), the artist-amateur, watercolorist, decorator, whose name was associated with the notorious case about the fabrication of false series of state-owned banks in the south of the Russian Empire in the 1860s. The article presents memories about Beklemishev-Reggio by his contemporaries – prominent figures of culture and arts, such as Mikhail Nesterov, Ilya Repin, Alexander Amfiteatrov, Nikolay Bogolyubov. The author expects to discover other works from Beklemishev-Reggio’s collection later in the museum collections.

Key words: A. Reggio, Beklemishev-Reggio A. N., Giovanni Rocca, Francesco Fontanezi, theatrical scenery, National Museum of Ukrainian History.

Важливим елементом світу мистецтва завжди була приватна колекція. Без збирачів багато художників не змогли б творити, а більшість музеїв не виникли б взагалі. На жаль, історія побутування багатьох творів мистецтва та імена їхніх колишніх власників часто втрачалися.

Одним із важливих аспектів під час дослідження музейного предмета є з’ясування історії його побутування та колишнього власника (приватної особи або установи). Крім архівних матеріалів, джерелами подібного дослідження можуть слугувати позначки, старі інвентарні номери, штампи, знаки власника. Останні є окремою темою для вивчення.

Питання дослідження власницьких позначок на естампах цікавило дослідників з кінця XVIII ст. Протягом XIX ст. були здійснені спроби описати та розшифрувати позначки на музейних творах. Перший перелік таких знаків створив співробітник Британського музею Луї Фаган¹.

На поч. XX ст. голландський історик і дослідник графіки Фрітц Лугт видав довідник, в якому подав не лише знаки державних та приватних колекцій, а й художніх товариств, видавців, торговців, друкарів та ін. У Російській імперії про “штемпелювання гравюр” писав співробітник Імператорської Публічної бібліотеки, колекціонер М. Д. Чечулін. Спробу

1 Fagan Louis. Collector’s marks. Department of prints and drawings, British Museum. – London, 1883.

описати знаки здійснив мистецтвознавець, художній та літературний критик Е. Ф. Голлербах у статті “Коллекционерский знак” (журн. “Советский коллекционер”, 1931, № 7). Звертали увагу на вивчення цього питання мистецтвознавці П. Д. Еттінгер та М. В. Доброклонський².

Нині інтерес до вивчення цієї теми зростає. В 2003 р. в Санкт-Петербурзі (Російська Федерація) було видано каталог власницьких знаків на гравюрах та літографіях з колекції Державного російського музею³. В Україні у 2017 р. вийшов каталог книжкових знаків із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, де вперше представлено зображення та описи ескібрисів, які засвідчують власність приватних осіб, приватних і державних установ на книги, та зафіксована історія їх надходження до бібліотеки⁴. Але про існування в Україні каталогів знаків власників на творах графіки автору статті невідомо.

У колекції графіки Національного музею історії України (далі – НМІУ), що налічує понад 8 тисяч одиниць, приблизно 50% творів мають власницькі знаки колекціонера та воєнного історика П. П. Потоцького, який передав Україні своє зібрання. В ньому мається два види таких знаків: зазначені олівцем дві схрещені латинські літери “П”, (рис. 1) та овальний штамп з текстом “Павел Платонович Потоцкий / Екатеринбург. пр., д. № 8” (рис. 2).

Під час наукового опрацювання колекції гравюр на трьох італійських гравюрах 1812–1814 рр. автор виявила знак нествореного власника. Означені твори надійшли до музею в 1996 р. з Малинської митниці (Житомирська обл.). Одна з гравюр зображує античний храм Аполлона (рис. 3), дві інші – інтер’єри в’язниці, про що свідчать відповідні написи. Згідно з підписами, вони були створені майстром Джованні Рокка (1788–1858)⁵ за оригіналом Франческо Фонтанезі (1751–1795)⁶ в техніці офорту, лавісу та відтиску бістром. Відомо, що Дж. Рокка за оригіналами Ф. Фонтанезі створив 12 гравюр, три з яких зберігаються в колекції НМІУ. На нижньому полі аркуша кожної з них є відбиток штампа з написом латинськими літерами “A. Reggio” (рис. 4).

З’ясувалося, що в 1997 р. під час складання науково-уніфікованих паспортів (далі – НУП) деякі назви гравюр були відтворені не точно або зовсім не правильно. Так, наприклад, гравюра “Prigioni” (ГРЛ–4 722) (рис. 5), що зображує в’язницю і назва якої перекладається з італійської як “В’язниця”, в НУП зазначена як “Приджоні” (напис кирилицею). Назва гравюри (ГРЛ–4 723), зазначеної у НУП як “Реджо” (напис кирилицею) (рис. 6), на аркуші майже не читається. Під час візуального дослідження автор виявила ледь помітні рельєфні відтиски окремих фрагментів назви, без залишків друкарської фарби. Це може свідчити про “втомленість” дошки-кліше, з якої друкувався цей аркуш. У мережі Інтернет було знайдено зображення цієї гравюри під назвою “Luogo di Carceri” (“Місцева в’язниця”)⁷. Можна припустити, що позначку “A. Reggio” укладачі НУП помилково визначили як назву гравюри. Наявність таких позначок на всіх трьох гравюрах, швидше за все, вказує на те, що це – знак власника.

Подібні гравюри в Інтернет-ресурсах презентовані як театральні декорації. Про участь у створенні театральних декорацій свідчать і біографії їхніх авторів. Зокрема Ф. Фонтанезі співпрацював з відомим театральним декоратором П’єтро ді Готтардо Гонзага, з творами якого гравюри з колекції НМІУ мають багато спільного, що знову-таки вказує на їхній зв’язок із театральним декораційним мистецтвом.

У XVIII ст. європейський театр набув розквіту, особливо в Італії. Якщо до цього декорації були доволі прості, то у XVIII ст. мистецтво оформлення сцени набувало все більшого значення. Під впливом стилю бароко декорації ставали більш ефектними та яскравими. Однак, їх часто знищували пожежі або вони руйнувалися з часом. Уявлення про втрачені оригінальні декорації дають їх ескізи та гравюри, які збереглися до нашого часу.

У XVIII ст. працювала плеяда театральних декораторів: Дж. Галлі Бібієна, Д. Валеріані та ін. Серед них слід відзначити П. Гонзага, який, як вже було зазначено, працював з Ф. Фонтанезі. У П. Гонзага було багато помічників і мало учнів. Він рішуче руйнував традиції, стрімко крокуючи вперед. Його декорації суттєво відрізнялися від того, що створювали його колишні вчителі і товариші. Поруч з його творами декорації Ф. Фонтанезі здавалися дріб’язково-сухими⁸.

В Італії на межі XVII–XVIII ст., внаслідок повоєнного занепаду, майже нічого не будувалося. Багато архітекторів та інженерів могли втілювати свої задуми лише на папері. Театр став для них полем діяльності. Королівські палаци, античні храми, триумфальні арки – все, що могло би бути втілене в будівництві, відображалось в театральних декораціях.

² Власова О. В., Балашова О. Л. Владельческие знаки на гравюрах и литографиях. На материале отдела гравюры Государственного Русского музея / Науч. Ред. М. Л. Алексеева. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2003. – С. 3.

³ Там же.

⁴ Дениско Л., Рудакова Ю. К. М. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: каталог. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2017. – 350 с.

⁵ Джованні Рокка (Giovanni Rocca) (1788–1858) – італійський гравер. Навчався гравіюванню у Болоньї у Ф. Росаспіна. В 1816 р. одержав звання професора гравюри у школі витончених мистецтв в Реджіо. Серед його учнів були К. Раймонді, Пеллі, Каноссіні, Босі, Сегнані, Беллолі та ін. / (Giovanni Rocca (engraver) [Electronic resource]. – Access mode: [https://en.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Rocca_\(engraver\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Rocca_(engraver)) (last access: 25.03.2018). – Title from the screen.

⁶ Франческо Фонтанезі (1751–1795) – італійський живописець і театральний декоратор. Друг та партнер П. Гонзага – відомого театального декоратора др. пол. XVIII – перш. пол. XIX ст. Вихованець Г. Баццані і П. Занічеллі. Художник театру “Реджіо” (до 1772). Працював у театрах Флоренції, Відня, Лондона. Разом з П. Гонзага та А. Манчо виконав декорації до “Олександра та Індії” (1787), “Тремнестра де Астарітта” (1789), “Zenobia in Palmira” (1790) та ін. (П’єтро ди Готтардо Гонзага. 1751–1831. Жизнь и творчество. Сочинения. – Моногр. исследование и предисл. Ф. Я. Сыркиной. Пер. с франц., коммент. И послесл. А. Г. Мовшенсона. – Москва: Искусство, 1974. – С. 38).

⁷ Musei Civici Reggio Emilia [Electronic resource]. – Access mode: [https://www.comune.re.it/catalogomuseo/immaginimusei2.nsf/key-allegatibydokey/6E2B62914E6F2738C1257E2F004A3990/\\$file/g_1_1194_3.jpg](https://www.comune.re.it/catalogomuseo/immaginimusei2.nsf/key-allegatibydokey/6E2B62914E6F2738C1257E2F004A3990/$file/g_1_1194_3.jpg) (last access: 01.12.2018). – Title from the screen.

⁸ П’єтро ди Готтардо Гонзага. 1751–1831. Жизнь и творчество... – С. 43.

Саме такі античні храми та в'язниці представлені у гравюрах Дж. Рокка за оригіналами Ф. Фонтанезі з колекції НМГУ. Після встановлення авторства, точних назв і сюжетів вищезгаданих гравюр, можна констатувати, що "A. Reggio" не є підписом автора чи назвою твору. З упевненістю можемо стверджувати, що штамп є знаком власника гравюр, який, як з'ясувалося, мав безпосереднє відношення до театрального-декораційного мистецтва. Деякі аспекти його біографії вже висвітлювалися у мистецтвознавчій літературі. Так, в 2011 р. була опублікована стаття провідного наукового співробітника Національного музею "Київська картинна галерея" Н. Є. Агеєвої, у якій автор дослідила акварелі за підписом "A. Reggio" з колекції музею⁹. Н. Агеєвій вдалося з'ясувати, що власником означеного знаку є художник-декоратор Олександр Миколайович Беклемішев – батько відомого скульптора В. О. Беклемішева. За спогадами І. Ю. Репіна, в 1860-х рр. він жив у Чугуєві Харківської губернії¹⁰. З його ім'ям була пов'язана гучна справа про фабрикацію у 1860-х рр. на півдні Російської імперії фальшивих серій державного банку. Група злочинців, серед яких був і О. М. Беклемішев, випустила в обіг підробні казначейські папери на 70 тис. рублів. Цю справу вів відомий юрист А. Ф. Коні¹¹ і злочинців було засуджено.

Під час відбування покарання в Іркутській губ. О. М. Беклемішев з 1 березня 1875 р. до 1 березня 1876 р. працював художником-декоратором та машиністом у театрі Іркутська¹². Після заслання він виїхав до Італії. Художник М. О. Рутченко-Короткоручко, який в 1883 р. працював з О. М. Беклемішевим у Київському оперному театрі, згадував: "Фамилию "Реджио" Беклемішев купил в Италии с гражданством и подданством после возвращения из ссылки в Сибирь"¹³. На жаль, про його "італійський період" життя нічого не відомо. Можна припустити, що він цікавився театральним мистецтвом Італії, можливо познайомився з італійськими художниками-декораторами, збагачував свій художній досвід.

О. М. Беклемішев працював декоратором в Київському оперному театрі (поч. 1880-х), Тифліському оперному (др. пол. 1880-х) та Одеському міському театрі (1890–1900-ті рр.), брав участь у художніх виставках Товариства південно-російських художників. В 1905 р. він залишив театр і переїхав до Кривого Рогу¹⁴. Ще одну поїздку до Італії Олександр Миколайович здійснив наприкінці 1880-х рр., очевидно, разом із сином – скульптором В. О. Беклемішевим, який, у 1888 р. відвідавши Париж, з червня того ж року і до 1891 р. перебував у Римі.

Римська колонія російських художників була численною: дехто приїжджав на кілька років після навчання в Академії, інші залишалися в Римі назавжди. Після занять скульптурою, в години відпочинку, разом з батьком та іншими колоністами (художниками П. та О. Сведомськими, В. Котарбінським, С. Бакаловичем, Ф. Бронніковим) В. О. Беклемішев вивчав архітектурні та скульптурні пам'ятки, подорожував околицями "вічного" міста. Про знайомство з Реджіо в книзі "Давні дні" згадує М. Нестеров, котрий в 1889 р. відвідав Рим: "В нашей компании был один старый римлянин, отец скульптора Беклемішева – декоратор Реджио. Он был великий поклонник Рима, в ущерб своей родине, и я часто с этим стариком воевал. Но особенно мы враждовали однажды – в день праздника св. Иоакима Латеранского. С утра мы ездили компанией за город, осматривали остатки дворца императора Адриана, и я не мог в должную меру проникнуться восторгом от мраморных глыб, из которых когда-то была создана знаменитая вилла: эти камни были недостаточно убедительны для меня и вовсе меня не волновали, тогда как старик Беклемішев, человек западной культуры, имевший основания не любить свою родину, был ими восхищен и глумился над тем прекрасным, что осталось у нас дома и что меня там – в Риме, в Тиволи, в Альбано – продолжало восхищать"¹⁵.

Під час пошуків відомостей про Беклемішева (Реджіо) з'ясувалося, що інформації про нього замало. Про свою співпрацю в Тифліському оперному театрі з 65-річним О. М. Беклемішевим (Олександром Реджіо) згадував російський публіцист, літературний і театральний критик, драматург О. В. Амфітеатров (1862–1938)¹⁶. О. Реджіо він характеризував, як людину великої внутрішньої сили, цілісної та глибокої натури, талановитого декоратора, але слабкого рисувальника.

Декораторське мистецтво, як згадує О. В. Амфітеатров, Олександр Миколайович розумів до тонкощів та палко любив. Він був щасливий як дитина, коли йому вдавалося вигадати новий світловий ефект або декоративний мотив. Захоплювався і радів, коли хвилювання моря або рух хмар на небі відтворювалися за допомогою чарівного ліхтаря, замість застарілого методу шляхом коливання розфарбованих полотен солдатськими спинами або кулаками. За словами композитора та диригента М. М. Іпполітова-Іванова, "Александр Николаевич вполне уверен, что в опере поют только его декорации, а все остальное неважно".

В Інтернет-джерелах автор виявила також відомості про діяльність О. М. Беклемішева в театрах Російської імперії, зокрема на території України. Про О. Реджіо згадує актриса, педагог та мемуаристка М. І. Велізарій (1864–1944), яка виступала в антрепризах М. М. Синельникова (Ростов-на-Дону), М. М. Соловцова (Київ), М. М. Бородая (Харків, Катеринослав, Казань). М. І. Велізарій згадувала, що для постановки в 1903 р. в Одеському міському театрі "Отелло"

9 Агеєва Н. Е. Дело отставного полковника Беклемішева / Антиквариат, предметы искусства и коллекционирования. – 2011. – № 1–2 (83) январь-февраль. – С. 38–41.

10 Репин И. Е. Далекое близкое / И. Е. Репин; ред. и вступ. ст. К. И. Чуковского. – Москва: Искусство, 1964. – С. 108–109.

11 Коні А. Ф. Избранные произведения в 2-х томах. Изд. 2-е, доп. – Москва, 1959. – С. 377

12 Лыхин Ю. П., Крючкова Т. А. Иконописцы, мастера и художники Иркутска (XVII век – 1917 год). Библиографический словарь. – Иркутск: Тальцы, 2000. – С. 22 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: http://i.irklib.ru/txt/1632956_lihin_ikonopisci-mastera-i-hudojniki-irkutska_2000/files/assets/common/downloads/files/1632956_lihin_ikonopisci-mastera-i-hudojniki-irkutska_2000.pdf (дата обращения: 15.03.2018). – Название с экрана.

13 Там же.

14 Товарищество южнорусских художников: библиограф. справочник: в 2 ч. / сост.: В. А. Афанасьев, О. М. Барковская; Одес. нац. науч. б-ка им. М. Горького. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Одесса, 2014 [Эл. ресурс]. – Режим доступа: http://catalog.odnb.odessa.ua/ONNB_ec/NashiVid/sNaykVidan/sc519650.pdf (дата обращения: 01.12.2018). – Название с экрана.

15 Нестеров М. В. Давние дни: Встречи и воспоминания. – Москва, 1959. – С. 191, 388

16 Амфиатров А. В. Трizzly: [Статьи]. – Москва: скл. изд. кн. маг. А. Д. Друтман, [1910]. – С. 78.

декорації створював “сам Реджіо”, який оформлював М. М. Соловцову виставу “Мадам Сан-Жен”¹⁷.

Схвально про О. Реджіо, як про художника, згадував відомий діяч російської оперної режисури, майбутній режисер Одеського міського театру М. М. Боголюбов (1870–1951): “Технически совершенная сцена, невиданное мною богатство освещения, яркие декорации итальянских мастеров и декорации самого Реджіо, его творческая изобретательность – все это было для меня откровением”.

У 1925 р., вже після смерті О. Реджіо, під час постановки опери Мейснера “Пророк” (оформленої за проектом О. М. Реджіо) в Одеському міському театрі спалахнула пожежа, спричинена, як вважали, “пожежею” у виставі. Лунали закиди на адресу художника-оформлювача за надмірне “захоплення вогнем”. Проте присутній на виставі режисер М. М. Боголюбов згадував, що “...пожар в последнем акте был сделан отлично; главным источником “огня” были электрический свет, вентиляторы и пар”. Це свідчить про безпідставність звинувачень на адресу О. М. Реджіо¹⁸.

Внесок у розвиток мистецтва оформлення сцени зробили й інші стаціонарні театри, що працювали в Україні: театр М. Соловцова (заснований 1891 р. як Київське драматичне товариство, з 1893 р. – антреприза М. Соловцова) та Харківський театр (з 1910 р. очолюваний М. Синельниковим). М. Соловцов залучав до оформлення вистав О. Реджіо, який, будучи під впливом практики оформлення в Московському художньому театрі (далі – МХТ), реалізовував на київській сцені принцип історичної і побутової достовірності. Зокрема, у 1895 р. під час роботи над оформленням вистави за п’єсою Л. Толстого “Влада темряви”, О. Реджіо (наслідуючи досвід художника МХТ В. Сімова) створив натурні замальовки, збирав костюми та предмети інтер’єру¹⁹. Достеменно не відомо, чи працював О. М. Реджіо в МХТ, оскільки дослідник творчості В. А. Сімова, Ю. І. Нехорошев²⁰, не згадує про його знайомство та співпрацю в МХТ з О. М. Реджіо.

Про театральну діяльність О. Беклемішева-Реджіо згадують і сучасні дослідники історії українського театру²¹.

Ціком імовірно, що три гравюри (із зібрання НМІУ) О. М. Реджіо придбав для втілення своїх художніх ідей під час оформлення деяких театральних вистав. Автор статті сподівається, що згодом вдасться виявити в музейних зібраннях інші твори з колекції художника-декоратора О. М. Реджіо.

У процесі дослідження гравюр італійського художника Дж. Рокка з колекції НМІУ автору вдалося уточнити назви гравюр, встановити їхню приналежність до театрального декоративного мистецтва, з’ясувати, що позначка “A. Reggio” є знаком власника, розшифрувати цей знак та уточнити біографію власника.

Уточнення атрибуції (переатрибуція) музейних предметів, реконструкція історії їх побутування дають змогу вивести певний предмет на інший науковий рівень, додати йому історичної та художньої цінності.

Таким чином, з урахуванням одержаної нової інформації, можна уточнити біографію Олександра Миколайовича Беклемішева-Реджіо:

Реджіо (Беклемішев-Реджіо) Олександр Миколайович народився в 1820/21 р. (?), помер 8(20).10.1908 р. в м. Кривий Ріг. Батько скульптора В. О. Беклемішева. Художник-аматор, живописець, аквареліст, театральний декоратор.

Жив у м. Чугуїв, Харківської губ. (1860-ті) та в м. Іркутськ (1870-ті), де відбував покарання; був декоратором та машиністом в Іркутському міському театрі (1875–1876). Написав ікону Іоанна Богослова на дверях усипальниці Казанського кафедрального собору м. Іркутська. Деякий час жив в Італії. Працював декоратором у Київському міському театрі (поч. 1880-х) та в Тифліському оперному театрі (др. пол. 1880-х). У 1888–1892 рр. жив у колонії російських художників у Римі. В 1890-х – 1905 рр. працював головним декоратором в Одеському міському театрі. Брав участь у виставках Товариства південно-російських художників (1894, 1895). У 1905 р. переїхав до Кривого Рогу. В 1906 р. подорожував Італією, Німеччиною та Францією.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Агеева Н. Е.* Дело отставного полковника Беклемішева / Антиквариат, предметы искусства и коллекционирования. – 2011. – № 1–2 (83) январь-февраль. – С. 38–42.

2. *Амфитеатров А. В.* Тризна: [Стаття]. – Москва: Скл. изд. кн. маг. А. Д. Друтман, [1910]. – 210 с.

3. *Аишукин Н. С.* Хрестоматия по истории русского театра XVIII и XIX веков / [Эл. ресурс]. – Режим доступа: www.rulit.me/books/hrestomatiya-po-istorii-russkogo-teatra-xviii-i-xix-vekov-read-366756-173.html (дата обращения: 29.03.2018). – Название с экрана.

4. *Боголюбов Н. Н.* Шестьдесят лет в оперном театре. Воспоминания режиссера. – Москва: Всероссийское театральное общество, 1967. – 320 с.

5. *Власова О. В., Балашова О. Л.* Владельческие знаки на гравюрах и литографиях. На материале отдела гравюры Государственного Русского музея / Науч. ред. М. Л. Алексеева. – Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 2003. – 150 с.

17 *Аишукин Н. С.* Хрестоматия по истории русского театра XVIII и XIX веков. – С. 173 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.rulit.me/books/hrestomatiya-po-istorii-russkogo-teatra-xviii-i-xix-vekov-read-366756-173.html (дата обращения: 29.03.2018). – Название с экрана.

18 *Боголюбов Н. Н.* Шестьдесят лет в оперном театре. Воспоминания режиссера. – Всероссийское театральное общество, 1967. – С. 42, 265

19 *Історія українського театру: У 3 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; редкол.: Г. А. Скрипник (голова) та ін. – К., 2009. – Т. 2: 1900–1945 / Л. Барабан, В. Гайдабура, О. Красильникова, [Ю. Станішевський] та ін.; редкол. тому: І. Юдкін (відп. ред.), О. Шевчук (відп. секретар). – 2009. – С. 158. – ISBN 978-966-02-5416-9.*

20 *Нехорошев Ю. И.* Декоратор художественного театра Виктор Андреевич Симов. – М.: Советский художник, 1984.

21 *Ковальчук О.* Специфіка розвитку і функціонування театраль-декоративного мистецтва на зламі XIX–XX ст.: Пошуки передформи і сутнісних змістів // Художня культура. Актуальні проблеми. – 2015. – Вип. 11. – С. 139–140.

6. Дениско Л. М., Рудакова Ю. К. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: каталог; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2017. – 350 с.
7. Історія українського театру: У 3 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; редкол.: Г. А. Скрипник (голова) та ін. – Київ, 2009. – Т. 2: 1900–1945 / Л. Барабан, В. Гайдабура, О. Красильникова, [Ю. Станішевський] та ін.; Редкол. тому: І. Юдкін (відп. ред.), О. Шевчук (відп. секретар). – 2009. – 876 с. – Імен. покажчик: с. 838–864. – ISBN 978-966-02-5416-9.
8. Ковальчук О. Специфіка розвитку і функціонування театральньо-декораційного мистецтва на зламі XIX–XX ст.: Пошуки передформи і сутнісних змістів // Художня культура. Актуальні проблеми. – 2015. – Вип. 11. – С. 133–155.
9. Кони А. Ф. Избранные произведения: в 2-х томах. – Т. 2. – Изд. 2-е, доп. – Москва, 1959. – 534 с.
10. Лыхин Ю. П., Крючкова Т. А. Иконописцы, мастера и художники Иркутска (XVII век – 1917 год). Библиографический словарь. – Иркутск: Тальцы, 2000. – 408 с. / [Эл. ресурс]. – Режим доступа: http://i.irklib.ru/txt/1632956_lihin_ikonopisci-mastera-i-hudojniki-irkutska_2000/files/assets/common/downloads/files/1632956_lihin_ikonopisci-mastera-i-hudojniki-irkutska_2000.pdf (дата обращения: 15.03.2018) – Название с экрана.
11. Musei Civici Reggio Emilia / [Electronic resource]. – Access mode: https://www.comune.re.it/catalogomuseo/immaginimusei2.nsf/key-allegatibydokey/6E2B62914E6F2738C1257E2F00_4A3990/file/g_1_1194_3.jpg (last access: 01.12.2018). – Title from the screen
12. Нестеров М. В. Давние дни: Встречи и воспоминания. – Москва: Искусство, 1959. – 308 с.
13. Нехоросhev Ю. И. Декоратор художественного театра Виктор Андреевич Симов. – Москва: Советский художник, 1984. – 168 с.
14. Пьетро ди Готтардо Гонзага. 1751–1831. Жизнь и творчество. Сочинения. – Моногр. исследование и предисл. Ф. Я. Сыркиной. Пер. сочинений с франц., коммент. и послесл. А. Г. Мовшенсона. – Москва: Искусство, 1974. – 276 с.
15. Репин И. Е. Далекое близкое / ред. и вступ. ст. К. И. Чуковского. – Москва: Искусство, 1964. – 511 с.
16. Товарищество южнорусских художников: библиограф. справочник: в 2 ч. / сост.: В. А. Афанасьев, О. М. Барковская; Одес. нац. науч. б-ка им. М. Горького. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Одесса, 2014 / [Эл. ресурс]. – Режим доступа: http://catalog.odnb.odessa.ua/ONNB_ec/NashiVid/sNaykVidan/sc519650.pdf (дата обращения: 01.12.2018). – Название с экрана.

REFERENCES

1. Ageyeva N. E. Delo otstavnogo polkovnika Beklemisheva / Antikvariat. predmety iskusstva i kolleksiionirovaniya. – 2011. – № 1–2 (83) yanvar-fevral.
2. Amfiteatrov A. V. Trizny: [Stati]. – Moskva: skl. izd. kn. mag. A. D. Drutman. [1910]. – 210 s.
3. Ashukin N. S. Khrestomatiya po istorii russkogo teatra 18 i 19 vekov. – S. 173 [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupa: www.rulit.me/books/hrestomatiya-po-istorii-russkogo-teatra-xviii-i-xix-vekov-read-366756-173.html (data zvernennya: 29.03.2018). – Nazva z ekrana.
4. Bogolyubov N. N. Shestdesyat let v opernom teatre. Vospominaniya rezhisera. – Vserossiyskoye teatralnoye obshchestvo. 1967.
5. Vlasova O. V., Balashova O. L. Vladelcheskiye znaki na gravyurakh i litografiyakh. Na materiale otдела gravyury Gosudarstvennogo Russkogo muzeya / Nauchnyi redaktor M. L. Alekseyeva. – SPb.: Dmitriy Bulanin. 2003.
6. Denysko L. M., Rudakova Yu. K. Knyzhkovi znaky na knykh iz koleksii ridkisnykh vydan Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: kataloh; NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – Kyiv, 2017. – 350 s.
7. Istorii ukrainskoho teatru: U 3 t. / NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho; redkol.: H. A. Skrypnyk (holova) ta in. – K., 2009. – ISBN 978-966-02-5416-9. T. 2: 1900–1945 / L. Baraban, V. Haidabura, O. Krasylnykova, [Yu. Stanishevskiy] ta in.; Redkol. tomu: I. Yudkin (vidp. red.), O. Shevchuk (vidp. sekretar). – 2009. – 876 s. – Imen. pokazhchyk: 838–864 s.
8. Kovalchuk O. Spetsyfika rozvytku i funktsionuvannia teatralno-dekoratsiinoho mystetstva na zlami XIX–XX st.: Poshuky peredformy i sutnisnykh zmistiv // Khudozhnia kultura. Aktualni problemy. – 2015. – Vyp. 11.
9. Koni A. F. Izbrannyye proizvedeniya v 2-kh tomakh. Izd. 2-e. dop. M. 1959.
10. Lykhin Yu. P., Kryuchkova T. A. Ikonopistsy. mastera i khudozhniki Irkutska (XVII vek – 1917 god). Biobibliograficheskiy slovar. – Irkutsk: Taltsy, 2000. – 408 s. / [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupa: http://i.irklib.ru/txt/1632956_lihin_ikonopisci-mastera-i-hudojniki-irkutska_2000/files/assets/common/downloads/files/1632956_lihin_ikonopisci-mastera-i-hudojniki-irkutska_2000.pdf (data zvernennya: 15.03.2018) – Nazva z ekrana
11. Nesterov M. V. Davniye dni: Vstrechi i vospominaniya. – M., 1959.
12. Nekhoroshev Yu. I. Dekorator khudozhestvennogo teatra Viktor Andreyevich Simov. – M.: Sovetskiy khudozhnik. 1984
13. Pyetro di Gottardo Gonzaga. 1751–1831. Zhizn i tvorchestvo. – Sochineniya. Monogr. issledovaniye i predisl. F. Ya. Syркиной. Per. sochineniy s frants. komment. i poslesl. A. G. Movshensona. – M.: Iskustvo, 1974. – 276 s.
14. Repin I. E. Dalekoye blizkoye / red. i vstup. st. K. I. Chukovskogo. – M.: Iskustvo, 1964. – 511 s.: il.
15. Tovarishchestvo yuzhnorusskikh khudozhnikov: biobibliogr. spravochnik: v 2 ch. / sost.: V. A. Afanasyev, O. M. Barkovskaya; Odes. nats. nauch. b-ka im. M. Gorkogo. – Izd. 2-e. ispr. i dop. – Odessa, 2014 [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupa: http://catalog.odnb.odessa.ua/ONNB_ec/NashiVid/sNaykVidan/sc519650.pdf (data zvernennya 01.12.2018). – Nazva z ekrana

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. Знак власника Павла Платоновича Потоцького

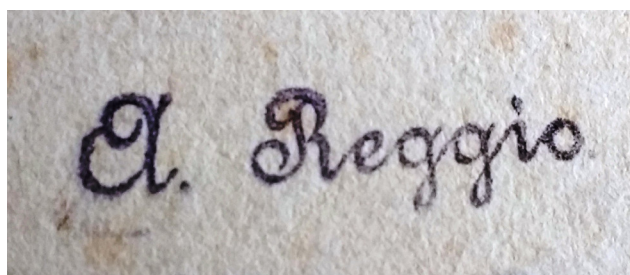
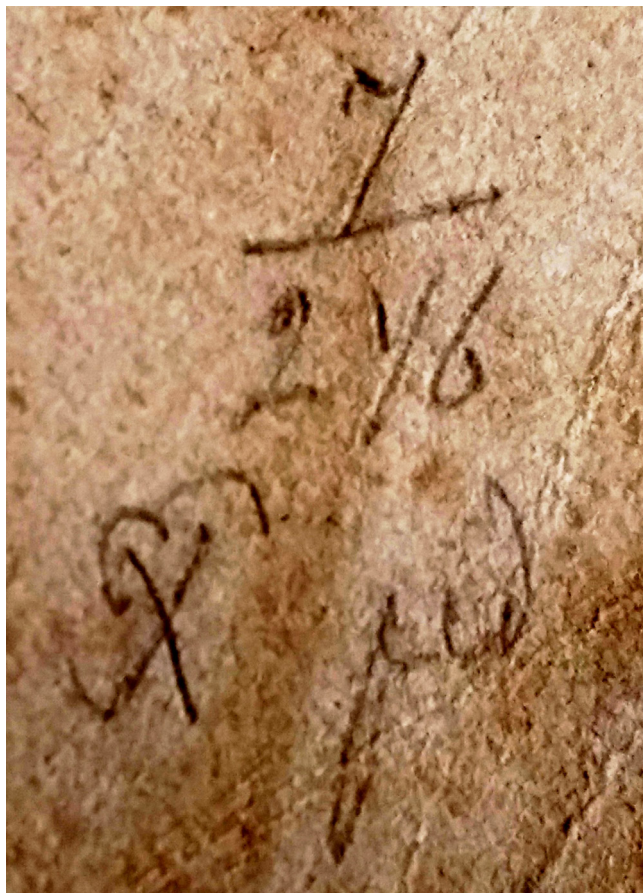
Рис. 2. Варіант знаку власника Павла Платоновича Потоцького

Рис. 3. Джованні Рокка. Офорт “Храм Аполлона”. За оригіналом Франческо Фонтанезі. 1812–1814 рр.

Рис. 4. Знак власника “A. Reggio”

Рис. 5. Джованні Рокка. Офорт “В’язниця”. За оригіналом Франческо Фонтанезі. 1811 р.

Рис. 6. Джованні Рокка. Офорт “Місцева в’язниця”. За оригіналом Франческо Фонтанезі. 1812 р.

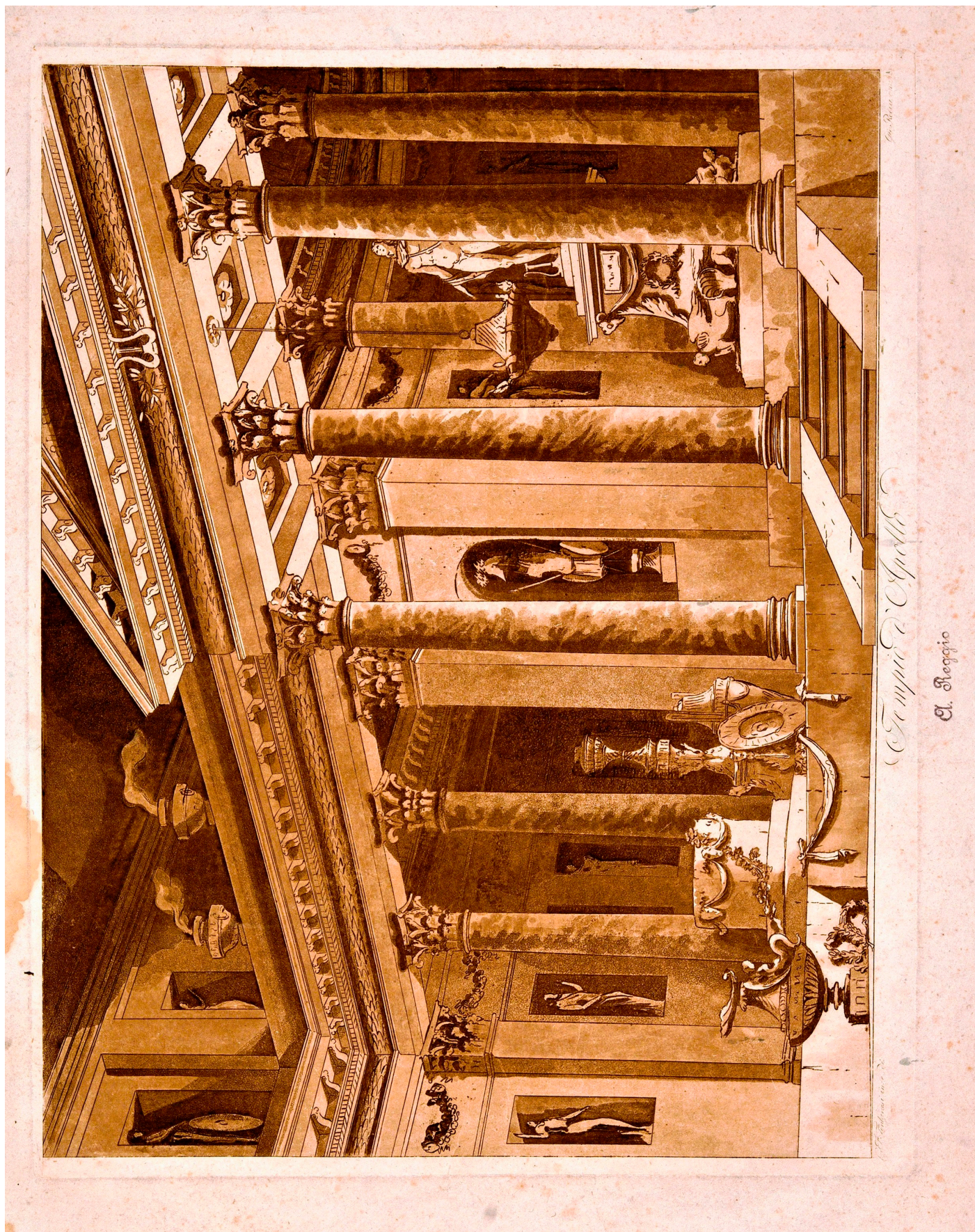

Рис. 3

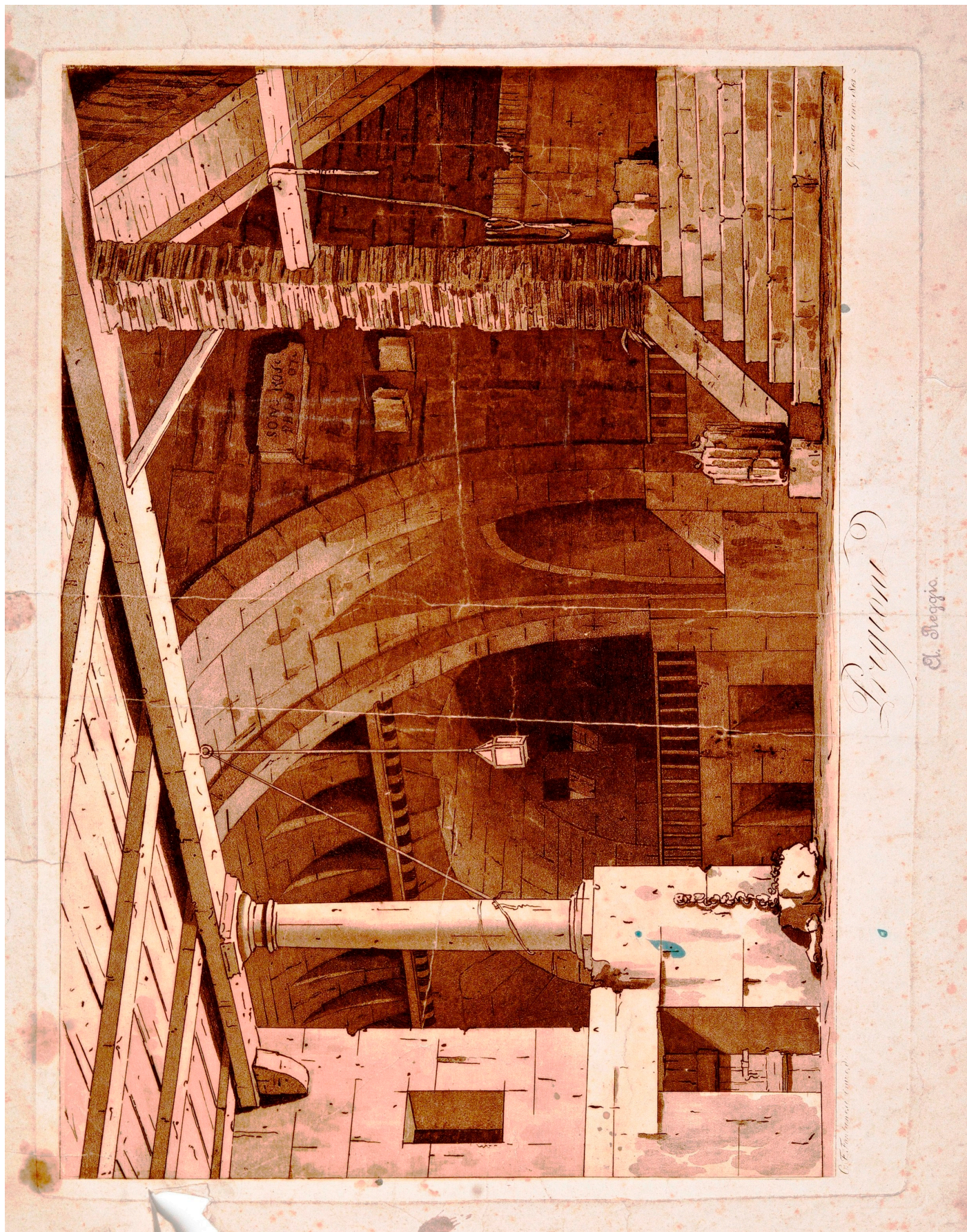

Рис. 5

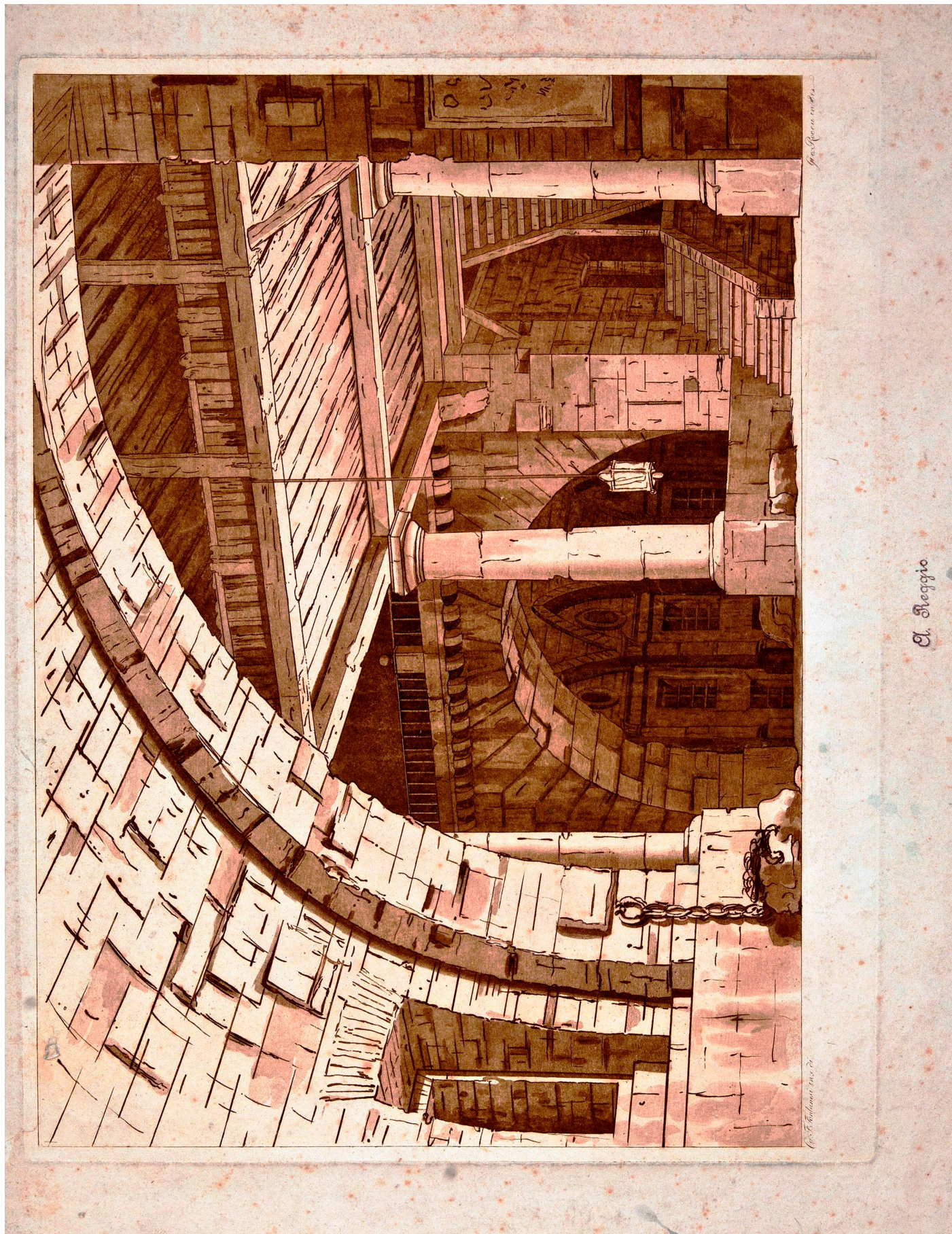

Рис. 6